

Солодовник Т. В.

Скалозуб О. М.

ЖІНКИ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ: ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ

Починаючи з кінця ХХ століття вивчаються та досліджуються проблеми прав людини, можливості їх забезпечення в Україні (Е. Лібанова), запобігання гендерному насильству, торгівлі людьми (К. Левченко, Б. Лизогуб) та інші аспекти цієї проблеми. Дослідження мають величезне значення, висновки та рекомендації, що містяться у них, послужили подальшому вдосконаленню законодавства в адміністративно-правовій сфері. [4]

Метою статті є дослідження впровадження гендерної політики у Збройних Силах України, тому що майже відсутні роботи, присвячені дослідженню розвитку гендерної політики в Україні в сфері безпеки та оборони.

Об'єктом дослідження даної роботи автор визначив – жінка-військовослужбовець, а предметом – проблеми гендерної політики у Збройних Силах України.

Сьогодні жінки активно реалізують себе в усіх сферах суспільної діяльності, зокрема і сфері захисту нашої Вітчизни. [7]

Відповідно до п. 1 ст. 5 Закону України «Про загальний військовий обов'язок і військову службу» (1992) жінки, які мають медичну підготовку або споріднену з відповідною військовою спеціальністю за переліком, що визначається КМ України, можуть бути взяті на військовий облік. Вони зобов'язані прибувати за викликом військ, комісаріату для медичного огляду і виконувати правила військ, обліку. У мирний час жінки віком від 19 до 35 років можуть добровільно вступити на військову службу за контрактом на посади рядового, сержант, і старшин, складу. Відповідно до чинного законодавства жінкам-військовослужбовцям виплачується вихідна допомога в розмірі двомісячної зарплати. Строк випробування не повинен перевищувати 3 місяців. Якщо протягом цього часу з'ясується невідповідність жінки вимогам служби, на яку її приймають, то командир (начальник) має право розірвати контракт.[1]

Жінки-військовослужбовці мають усю повноту соціально-економічних, політичних, та особистих прав і свобод та виконують усі обов'язки громадян України, передбачені Конституцією і законами України. Права та обов'язки жінок-військовослужбовців, що випливають з умов військ, служби, визначаються Законами України «Про загальний військовий обов'язок і військову службу», «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» (1991), «Про статус ветеранів військової служби та їх соціальний захист» (1998), статутами ЗС України, умовами контракту тощо.[3]

Всі категорії жінок-військовослужбовців, які проходять службу за контрактом, мають право на чергові та додаткові відпустки із збереженням матеріального забезпечення, на відпустку у зв'язку з вагітністю та пологами і доглядом за дитиною і в разі оголошення мобілізації до місця служби не повертаються. Жінки-військовослужбовці мають право також на всі види державної допомоги, передбачені Законом України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» (1992). Жінки-військовослужбовці, які перебувають на військовій службі, зобов'язані самовіддано служити народові України; сумлінно виконувати військовий обов'язок; постійно підвищувати професійну майстерність; зміцнювати військову дисципліну; неухильно виконувати вимоги Військ, присяги; зберігати державну та військову таємницю тощо. Відповідно до чинного законодавства України жінки-військовослужбовці, незалежно від військ, звання, посади та попередніх заслуг, несуть відповідальність: за порушення військової дисципліни і громадського порядку згідно з Дисциплінарним статутом ЗС України; за вчинені ними злочини, адміністративного правопорушення і заподіяну матеріальну шкоду. Жінки-військовослужбовці можуть навчатися у військово-навчальних закладах; перелік спеціальностей визначається і затверджується МО України за погодженням з Міністерством освіти України.

Пенсійне забезпечення жінок-військовослужбовців та членів їх сімей здійснюється відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення військовослужбовців та осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ» (1992). Жінки-військовослужбовці підлягають державному обов'язковому особистому страхуванню на випадок загибелі або смерті; умови страхування і порядок виплати страхівних сум їм та членам їх сімей визначаються КМ України.

Жінки-військовослужбовці, які виступили встановлені законодавством строки військ, служби, звільняються у запас або відставку. [2]

Якщо раніше Збройні Сили України були чи найконсервативнішим інститутом щодо питання перебування жінок на військовій службі, то на цей час майже 10% особового складу Збройних Сил України – жінки. Всього військовослужбовців – жінок близько 1800 осіб, з них – офіцерів 1151 осіб. Найчисельніша категорія жінок – військовослужбовці служби за контрактом, які становлять близько 40% від загальної кількості жінок-військовослужбовців.

В Україні перші приклади розвитку, хоча й непослідовного, становлення гендерної рівності у суспільстві, у тому числі у сфері захисту Вітчизни, її конституційного закріплення, дала доба Української революції 1917 – 1921 років.[6]

Аналіз проходження військової служби жінками-військовослужбовцями у Збройних Силах України у період з 2001 – 2006 року свідчив, що при зменшенні загальної чисельності військовослужбовців чисельність жінок-військовослужбовців мала динаміку на збільшення в усіх категоріях.

Станом на 01. 01. 2006 р. у Збройних Силах України проходили військову службу 19186 жінок, у тому числі:

Офіцерів – 1145 осіб; прапорщиків – 2735 осіб; сержантів і солдатів за контрактом – 15137 осіб; курсантів – 169 осіб.

Кількість жінок-працівників у Збройних Силах України складала: 52307 осіб, з них державних службовців – 4219 осіб.

У видах Збройних Сил України жінки-військовослужбовці:

Військово-Морські Сили Збройних Сил України – 1823 особи; Сухопутні війська – 7292, Повітряні Сили – 6557 осіб.

Якщо у 2001 році жінки-офіцери склали 0,7 відсотків від всього офіцерського складу, то у 2006 році це – 2,25 відсотки. Загальна чисельність жінок-офіцерів збільшилась майже в двічі починаючи з 2001 року з 598 осіб до 1145 у 2006 році.

Збільшилась і чисельність прапорщиків-жінок, так з 9,3 відсотків від загальної чисельності у 2001 році до 15,6 відсотків у 2006 році.

Загальна чисельність жінок-військовослужбовців, які проходили в 2006 році військову службу за контрактом – 15137 (43,4%).

Основними позитивними моментами у військовій службі жінок, за оцінками їх колег є:

- велика працездатність;
- внутрішня самодисципліна;
- відповідальність за доручену справу;
- професіоналізм.

Основні причини призову жінок.

Перше – жінка є дружиною військовослужбовця, або членом сім'ї військовослужбовця – 47,4% опитаних. Має місце ситуація, коли працевлаштуванням жінки займається чоловік або батьки.

Друге – рівень грошового забезпечення військовослужбовця – 34,62% опитаних.

Третє – неможливість працевлаштуватися у цивільних структурах – 23,08%.

Далі йдуть – рівень пенсійного забезпечення військовослужбовців – 19,23% та існування певної системи пільг та заохочень для військовослужбовців – 17,95%.

У своїй більшості, у Збройних Силах України проходять військову службу дружини, доньки та родичі військовослужбовців.

Результати опитування щодо рівня реалізованості жінок у службовій кар'єрі та подальших можливостей у проходженні служби дуже негативні. Вони свідчать, що більшість жінок-військовослужбовців скептично ставляться до престижу жінки-військовослужбовця у нашому суспільстві.

Так, близько 32% військовослужбовців-жінок оцінюють його, як середній, біля 17% вважають, що він взагалі відсутній, ще 15% оцінюють його нижче середнього. 15% зазначили, що їм важко визначитись у цьому питанні.

При переході до європейських стандартів у сфері оборони прикро розуміти, що жінки продовжують виконувати роль «допоміжної сили» і не мають реальних рівних можливостей. Рівень інформованості та стереотипи минулого щодо зазначеного питання продовжують відповідати стандартам та підходам «радянських часів».[5]

Узагальнюючи це питання можна запропонувати кілька пропозицій:

1. Ввести у структуру Міністерства оборони України структурний підрозділ: сектор у справах рівності прав жінок і чоловіків або окрему посаду – жінка-військовослужбовець.

2. Ввести обов'язкове представництво жінок-військовослужбовців у складі атестаційних комісій частин, де чисельність жінок-військовослужбовців перевищує 25% від загальної чисельності військовослужбовців.

3. Забезпечити належне медичне обслуговування жінок-військовослужбовців, а саме: ввести обов'язковий облік та аналіз захворюваності жінок-військовослужбовців з метою визначення впливу умов виконання обов'язків на певних посадах та специфіку їх захворюваності та репродуктивності функції.

Підсумовуючи слід зазначити, що у Збройних Силах України відбувається не простий процес становлення гендерної політики. Це в першу чергу пов'язано з консервативністю структури.

Література

1. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25 березня 1992 року № 2232-ХІІ. Відомості Верховної Ради України, 1992 – №27 – с. 385.

2. Про Збройні Сили України: Закон України від 6 грудня 1991 року № 1934 – ХІІ. Відомості Верховної Ради, 1991 – №5 – с. 106.

3. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20 грудня 1991 року № 2011-ХІІ. Відомості Верховної Ради України 1992 - №15 – с. 190.

4. Гендерний аналіз українського суспільства. – К. ПРООН, 1999. – 293 с.

5. Дубчак Н. І. Жінки у Збройних силах України: проблеми гендерної політики // Стратегічні пріоритети. – 2008 - №4.

6. Жінка на порозі ХІІ століття: становище, проблеми, шляхи соціального розвитку: Матеріали Всеукраїнського конгресу жінок, Київ, 21 – 23 трав.1998 р. – К., 1998. – 180 с.

7. Устинович Е. С. Женщина и армия: вопросы комплектования // Военная мысль. – 2003 – №12. – 56 с.